

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Historica Relatio De Ortu Et Progressu Fidei Orthodoxae In Regno Chinensi Per Missionarios Societatis Jesu

Schall von Bell, Johann Adam

Ratisbonae, 1672

Cap. VI. Rex Methodum Astronomicam à Patribus traditam approbat.

urn:nbn:de:hbz:466:1-11805

CAPUT VI.

*Rex Methodum Astronomicam à Patribus
traditam approbat.*

Respirare simul res Christiana, cum Astro-
nomicis laboribus illius gratia susceptis,
extra Palatium, ab aspirantibus intus Regij con-
clavis favoribus cœpit. Erat inter primos
Regij Palatij muros Tribunal Mathematicum,
quod ex solis Eunucho constabat, non aliâ de
causâ institutum, nisi ut ad observanda cœli
phænomena, & Regi nuncianda præsto esset.
Hi tamen cum Patribus palam non concerta-
rent; clanculum tamen, quantum viribus pote-
rant, æmulos eorum, indigenas, in omnibus
adjuvabant; & quoniam Rex ijs tanquam do-
mesticis fidebat magis, hinc sequebatur certius,
ut illi sæpe falsa referrent, & ab Europæorum
consuetudine, & Astronomiâ animum Regis,
paulatim amoverent. Non defuit molitio-
nibus ansa. Idola quædam restitui jusserat
in Aulam Rex, in cujus atrio instrumenta nu-
per locata adhuc stabant. Remotæ ob id à
sedibus machinæ, non item ab usu; tamen ut
usus consequens commendationem, quam antea
Patribus pepererant, non firmaret, sed aboleret
imposterû, ita eas collocarunt, ut nullatenus arti,
ne

nec cœlo responderent. Contigit Eclipsim
Lunæ conspici, quam cum jussu Regis deberent
observare, id istis quoque instrumentis perpe-
ram locatis fecerunt, renunciaruntque Regi,
ea quæ observassent deprehensa ab Europæo-
rum calculo, quem Regi Patres prius obtule-
rant, dimidiâ horâ plus minus aberrasse. Su-
spicatus Rex præteritas observationes, non à
machinis, sed à motoribus, sua, ut solent, ma-
gnificè venditantibus commendatas: at impo-
sturam esse: nunc illorum absentiam artem defi-
cere, magis defecturam cum tempore. Non-
nihil ergo diffidens Europæorum novitati, e-
dicto utcunque præfestinato, præcepit à corre-
ctione Calendarij cessare, & antiquum, utpo-
te certius, retinere: Lite inter utrumque pen-
dente, cui suffragium attribuendum fit, necdum
constare: commune utrique evenire, quod er-
rent: neutrum pro altero albo calculo adhuc
donandum: Vulgata interim præ incompertis,
& Patria præ peregrinis excolenda videri.
Edictum ad Tribunal Rituum defertur, sed non
illico promulgatur. Nam cum hic Magistratus
retro actis annis, sæpissime observationibus in-
terfuisset, scirétque ad minus tantum aberrare
ea instrumenta non posse; fraudem suspicatus
tantisper sustinuit, ne præproperè in vulgus
sparsa condemnatio, fortè compertâ veritate
postliminio revocanda; desideratæ circum-

spektionis reum ageret senatum. Dies aliquot fluxerant, jamque appropinquabat proxima Syzygia, quæ ex utriusque majorum siderum copula Ecliptica futura erat: quando deliquij Lunaris, nuper perversè ad Europæorum machinas expensi, in urbem fama erupit. Continuo ijs, quorum intererat, patuit ex motis debito loco instrumentis culpam accidisse: Quare cum Doctore LY PETRO agunt; ut dato libello supplici, Regem de errore admoneat. Sed ab homine perquam timido nihil impetratum, præter metum. In omnem partem anxius, simul veritatis patrocinio, simul Regis offensâ agebatur; suo capiti consultum cupiebat; nec non alienæ famæ: si perspicax ad omnia Imperator fraudem usu deprehenderet, actum de rerum suarum summâ, non imperitè putabat: si convincerent Regiam persuasionem Patres Europæi, actum de Regia existimatione. Ita ad singula ancipiti sanioris consilij suppetebat nihil. Urget hominem Pater Adamus; solum ut alieno nomini calamum nunc accommodet, rogat; Europæorum patiatur esse supplicium, si sefellerint: non ut agat Patronum peregrinæ scientiæ postulari; sed internuntium: omnia Chinensium placita constitura fortius, si iterato impulsu advenarum errores fuerint concussi: Interim DEO, & bonæ causæ fideret; quæ duo sincerè hoc in actu

actu spectarentur. Trepidantem magis ipso, quod ad Regem destinaverat folio, non nisi optatissimus eventus statim insecutus composuit. Rex suspicionem deponere, jubere altero die Sacerdotes Europæos subire Palatium; machinas aptare capiendis cœli spectaculis; artis suæ experimentum repetere placatissimus jussit.

Habitâ licentiâ summo manè duobus duntaxat stipatus discipulis adest P. Adamus: ingentem turbam Spadonum, tam è Tribunali Mathematico, quam ex altero, quod Regijs operibus præest, operientem invenit. Cœlum erat nubilum, nulla ferè spes serenitatis. Unum tamen in votis ad DEUM, quò vel exigi hodie nubes, vel comperendinari Regiam licentiam detur, veritati Astronomicæ, ac primum Christianæ rei subnascentis, tam aperto commodo. Adfuit enim verò divina liberalitas. Advolat à Rege nuntius, moram imperans ingressuris Palatium, dum ipse quiesceret. Expectatâ horâ ferè decimâ, apertis ostijs introducuntur, nube adhuc Solem tegente. Directurus interim absque Sole machinas, promit acum magneticam Pater Adamus, quam secum, cum libello instrumentorum usum declarante, domo attulerat; quæritq; primum, quamnâ stellam in cœlo pro principio observationis Regij Astronomi nuper adhibuerint?

cumque aliam pro alia erroneè usurpasse audiret, adverteretque instrumenta, ultra quatuor gradus à loco suo dimota, causam mediæ horæ nuper exorbitantis à vero, manifestè demonstravit; objecitque crassam ignorantiam, propudiosam hominibus in officio adeò delicatorum sensuum, ut remotorum objectorum Regi ministrantibus.

Aderant duo Eunuchi, præfides aliorum Tribunalium, à Rege ad ea, quæ gerebantur, propius inspicienda submissi, tum quidem alto, cujus gratiâ adessent, silentio tecti. Ubi Sol affulsit, & se annulo Astronomico capiendum dedit, machina suo jam loco restituta est, factumque idem cum horologio Horizontali. Tum demum unus ex Eunuchis à Rege missis, altero ingeniosior, ipse cum armillâ Solem cœpit, eodemque momento ab ijs, quos apud Horizontale expectare præceperat, horam quæsivit; quam ubi in quadrante & minuto ei, quam ipse instrumento observabat, respondere audit, amplius contra Mathematicos illos, quam Pater Adamus excandescens: Ecquid, inquit, frustra vobis stipendia dantur à Rege? vos alit sine fructu, & tolerat? nomen Mathematicorum circumfertis, artem mentimini. Mox libellum de usu instrumentorum postulat, imò prælegi coram jubeat: non quod ipse legere nesciret; sed quò æmulos confutaret acrius:
& pa-

& palam faceret, calumnias fuisse, quas Regijs auribus ingessissent. Falli, qui dicerent: Extra Imperij fines nihil scientiæ, nihil bonitatis inveniri; adesse, qui prælecta explicare nossent: non imposturas ab istis, sed genuinam doctrinam exhiberi. Demum longè aliter quàm antea habitum Patrem Adamum, imò & potionem, quam CHâ vocant, provocatum, ad ostium usque atrij comitatus est. Non procul à loco certaminis audiebat, aspiciebatq; omnia Imperator, non tamen ut videndum se præberet: nec ignari præsentis Eunuchi, si quæ fortè concitatiùs diceret P. Adamus, nutu oculorum, & manuum gestu innuebant, ut demissiùs loqueretur; quemadmodum etiam explicatiùs differere monebant; ubi audiri intelligiq; minùs posse credebatur. Vocatos exinde Mathematicos Rex acriter reprehendit, exprobrans, quod tanto tempore rem tam facilem non addidicissent, quam momento ferè temporis Europæus perfecerat. Eosdem insecutâ die Eclipsis Solaris non admisit, sed ipse cum uno atq; altero aliorum Tribunalium Eunuchis deliquium observavit: Cùmq; suis oculis inspexisset omnia ad amissim respondisse cælo, mox contrarium priori edixit: scilicet, ut regula nova quamprimùm prælo tradita toto Imperio divulgaretur. Hic enim verò

56 *Initia Expedit. Christiana ad Chines.*

æmuli tanquam fulmine icti, quid consilij caperent, quò se verterent? criminabantur alij, nihil se adhuc de Europæa Astronomia didicisse: nescire artem ex iisdem regulis Ephemerides construendi, quòd hanc non sincerè docuissent Patres: dissimulasse hos ea maximè, quæ ad rem pertinerent: malitiosè suppressisse, quæ primum edocenda erant, ad indigenas coram Rege suo tam acerbè confundendos. Necessarium fuit ad hæc jurgia retundenda, eosdem ad prius docendi studium revocare, & petere à Rege, juberet adesse semper aliquem ex majoribus Magistratibus, qui tanquam testis omnia prælecta & gesta, fidelissimè referret; caveretq; ut & indigenæ non subtraherent se doctrinæ novæ, & exteris sua laus de novâ Methodo salva maneret: publicæ autem rei calculi Astronomici desiderata emendatio promoveretur. Ad libellum plenum calumnijs adversus Europæos oblatum nil commotus Rex, rejectâ Colaorum (qui est supremus Magistratus) sententiâ, quæ æmulis favebat, revocavit edictum de addiscendâ novâ Regulâ, minas graves intentans, si aliter facerent, aut iterum calumnijs ac mendacijs rem agerent. Supererat adversarijs pro se substituere alium, qui profligatam toties causam unus erigeret. Regem, nescio quid, de stellis Australibus interrogasse ferunt (factum hoc occasione globi
stel-

stelliferi, in quo appositæ illæ cernebantur, hæ-
tenus Sinis incognitæ) arbitrati tum, se ansam
nactos, veterem æmulum Europæorum, no-
mine Cō, nuper aliâ de causa pulsum revocan-
di, petierunt à Rege, communi omnium Ma-
thematicorum suffragio, ut Rex eum Astrono-
miæ saltem, cujus in Tribunali nulla hætenus
pars erat, præficiat, & in curia detineat. Ni-
hil autem consecuti sunt, nisi, ut Rex præcipe-
ret, si nondum abiisset ille, eum quàm citissime
expellerent; Vir rixosus, si quisquam alius,
vafricie & literis satis superq; instructus, o-
mnia sus deque vertens, non solum Patres,
sed Tribunal Rituum nuper egregiè exagitave-
rat. Pulsus curiâ adhuc latrabat in omnes,
quos tandem identidem provocando planè in
se concitavit: Vix ad villam, sive oppidum,
quod gubernandum acceperat, pervenit,
quando de redditibus cum præcessore conten-
dens, ob id à Tribunali Quæsturæ ad Regem
delatus, gratiam & officium, quod vix deli-
baverat, amisit: reliqui complices sparsim
in curia latitantes, se mutuò, aliosq; libellis
famosis persecuti; demum prodi, novo & se-
vero Regis edicto, omnes in exilium pulsi sunt.

Nec dum desederant animi sententiâ nuper
Regiâ sideratorum. Mathematici, qui huc-
usque alijs pugnantibus contenti fuerant mini-
strare arma, ut viderunt, se in numerum disci-
pulorum

58 *Initia Expedit. Christianæ ad Chinens.*

pulorum è Magistris recidisse, & exigi quotidie abs se doctrinæ pensum, quem olim cæteris ipsi distribuissent; pertinaciter, non minùs ac vecordes discipuli, accusare nunc insolentiam studiorum Astronomicorum, nunc artis difficultatem, quæ ab insuetis vix posset percipi, nunc Patribus ipsius artis celandæ dexteritatem invidiosè objicere, multa calumniari, atque hoc unum moliri, ut, si impedire mandatum Regis non liceret, ejus executionem ad minus retardarent. Præses quoq; Tribunalis, vocatis ad se novis discipulis, rusticè insultans novæ scholæ, monebat, ne spem in exteris & ignotis hominibus frustra ponerent. Alij alias machinas commenti, Mahometanis pacto inito persuaserunt, ut hi suis similia esse, quæ docebant Europæi, asseverarent; frustra novam artem introduci, ubi Mahometanorum per regnum non infrequentium regula, paucis mutatis omnia suppleret. Vanas præstigias oculatus ad omnia Rex discussit. Eosque qui methodum Mahometanam laudarent, nuntiarentque prope verum accedere, suomet Marte explorato artificio, confutavit, reprehenso Tribunali Rituum, quòd nonnihil mendacio suffragatum esset; atq; Eunuchis, qui falsum detulerant, duobus dignitate dejectis; tertio è supremis pro collabentibus intercedente, pariter ab eminentiore fastigio depulso.

Mahometanus

Mahometani interim in Patrum se familiaritatem infinuaverant, adeò, ut unus eorum senior Baptismum peteret, nempe ut ita jacerent rete ante oculos pennatorum. Hoc aditu patefacto, criminantur apud Regem Europæos Mahometanas merces vendere: pro suis opibus Regno obtrudere ea, quæ ex aliorum libris haussissent: Dignaretur demandare, ut partis utriusq; doctrina expendatur: corniculam illico ad nativum carbonem, ab alieno ornatu, quem impunè adsciverat, postliminio redituram.

Caruit effectu stratagema. Jussus est à Rege Præses Tribunalis Mathematici, sincerè & occultè de toto hoc negotio inquirere. Hic à malevolis non præventus, edictum Regium ad unguem executus, dato libello ad Regem detulit fraudes, & maligna consilia, ac Mahometanos ob turbatam rempublicam literariam castigari enixè petijt, & obtinuit.

Postremus aries, adversùs prosperè stantem novam Europæorum in Astronomia tradenda methodum, discipulos oppugnavit. Jam extra teli jactum erant Magistri. Doctor Petrus ad novos honores ascenderat: Patrem Adamum singulari Elogio rex ob impensos restituendæ Astronomiæ labores donaverat: officia amborū asseclis opulentiora designabantur.

Voci-

60 *Initia Expedit. Christianæ ad Chines.*

Vociferantur itaq; hostes, Regio stipendio frustra consumpto, nihil aut parum discipulos addiscere: Nunquam suffecturos officio suo, qui tempus incassum transmitterent: Malè eruditioni publicæ postea præficiendos, qui multos annos edocti pleraq; etiamnum nescirent: Subijci oportere universos examini apud Tribunal Rituum; ita enim assiduitati præmia, negligentiae pœnas, publico commodo lucrum, existimationem literis, Regi plausum pro merito accessura. Scopus actionis fuit, Judice muneribus, si per id tempus fieri posset, excæcato, opprimere innocentiam, & jugulum præceptorum petere per latus discipulorum. Nec abfuisset à periculo res; nisi sub idem tempus suscepto recens officio Præses Tribunalis Rituum dedisset aliquid novitati suæ; æquitatem initio præferens, Subjectos examini discipulos, uti erat, appositè respondisse, refert; uno aut altero exceptis, qui quòd se experimento subtraxissent, digni videbantur, qui submoverentur à communi cœtu. Addidit sententiæ clausulam: indignos videri Europæorum æmulos, qui imposterum audiantur: expedire, ut libelli eorum supplices non ultra limen Regiæ transeant, seditionibus magis, quàm publico emolumento natos.

Ita firmatum hætenus Christianæ religioni disseminandæ, tum in Regia, tum extra muros,

ros, aulæ aditum Regio potissimum favori, & præsidio debuit Chinenfis missio. Prudentiæ simul illud Imperatoriæ fuit; quòd licet initio Doctor Paulus, & subinde etiam Doctor Petrus, de observatione siderum, atq; Eclipsium per Europæos rectius factâ admonerent; tamen si intelligeret Princeps eos vera nunciare; nihilominus nunquam voluit ad eorum nutum decisionem adversus domesticos præcipitare; plerumque ut observationib' porro insisterent, quò tandem exactior methodus evaderet, præcipere solitus: Postquam verò ex proprijs observationibus regulam illorum certissimam deprehendit, divulgari eam illico publico emolumento constantissimè voluit, neq; ullis æmulorum machinationibus, neq; ullâ Tribunalis Rituum dissimulatione, neque aliorum persuasionibus à sententia dimoveri se passus: Simul eodem consilio impulit adversam partem, ad amplexum doctrinæ, quæ Regi arrisisset. Mathematici namq; complures, ex necessitate captantes virtutem, animum applicuerunt, quâ Regem præire cernebant; atque experimento veritatem edoceri ultrò rogantes, ac plenius per otium instructi, ita Patribus adhæserunt, ut collatis signis in obstantes postea dimicaverint. Pari felicitate superati, qui aliâ à literis viâ calumniabantur. Non nemo è Magistratu, injuriæ literatorum Principi

62 *Initia Expedit. Christianæ ad Chinens.*

cipi Confutio illatæ, quod tabulam ejus, ab-
rafo nomine tanti viri, combussissent Europæi
Patres, istos apud Regem criminatus, petijt
domum illam, in qua exusta fuerat tabula,
quamq; eorum discipuli tunc inhabitabant, ut
facinorosis, eripi. Contempsit insaniam ho-
minis Rex non pictarum imaginum, sed latæ, si
quæ foret, in personam injuriæ, se ultorem esse
professus. Alium quendam è remotissima Fo-
quinesi provincia advolantem, ac libello op-
pugnantem Patres, juxta ac legem Dei, quam
promulgabant; Magistratus, ad quem tales li-
bellos acceptare, Regique præsentare perti-
net, cognitâ horum innocentiam primùm repulit:
utq; vidit impostorem secundò ac tertio redire,
accepit quidem, sed libello libellum addidit;
quo impudentiam hominis notabat, Regi præ-
sentandum. Rex cognitâ ineptiam, jussit ho-
minem gradu suo privatum in patriam remitti;
addens acrem reprehensionem, quod stylum
tali materiâ adulteratum non puderet unâ se-
cum publico omnium risui propinare. Do-
ctori quoq; Petro, doctrina quamvis mutuata,
pretium fecit. Non multò post Tartari jam
tertio irruptionem parantes; ut oppidum, un-
de Petrus erat oriundus, ingressi sunt, Re-
gulo qui ducebat sic imperante, ab ejus
domo vel spoliandâ, vel etiam adeundâ
prohibiti sunt; quòd is Calendario reformando
præ

præffet : factumq; postea ut omnibus circumconflagrantibus , ipsius amplæ & pulcherrimæ ædes , plenæ divitijs , ab incendio intactæ servarentur : tantam sibi reverentiam , vel ab hostibus , & ubivis terrarum impetrante Sapientiâ. Fuerit enim verò felix omen , hæc Tartarorum tunc doctrinæ Astronomicæ veneratio , quam sibi videlicet , non multò post plenius deservituram observarent.

CAPUT VII.

*Alijs pro Reipublicæ bono molitionibus præfici-
tur à Rege P. Adamus Schall.*

JAM crebris irruptionibus Tartari Chinesibus , ac præsertim Pequinensi provinciæ infesti , circum volabant , interdum prope muros ipsos Regiæ imperterriti. Iturus obviam periculo rex , ac suorum militum pudori , fortè refugientium cum hoste congregi consulere , statuit tormenta ænea quàm maxima fundere , quibus hostes à Regia deterreret , & arceret longius : suos quin etiam plures servaret. Memor Doctoris Pauli , qui europæam Matheſim ab hisce quoq; artibus commendaverat , misit ad P. Adamum supremum Tribunalis militiæ Præfidē , CHIŪ nuncupatum , deditq; in mandatis , ut prius de Machinis amicè confabularetur , & si
qui-